

майбутньої професійної діяльності в умовах вітальної загрози.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. World Health Organization. URL: <https://www.who> (дата звернення: 24.02.2020).
2. Лозінська Н. С. Особливості психологічної травматизації військовослужбовців-учасників АТО : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.09. Харків, 2019. 26 с.

Богучарова О. І.

Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, професор кафедри юридичної лінгвістики та практичної психології, д.психол.н., доцент (м. Сєвєродонецьк, Україна)

Бурлаченко О. С.

Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, курсант (м. Сєвєродонецьк, Україна)

СПЕЦИФІКА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСУ ТА ІНТЕЛЕКТУ В БІЙЦІВ ООС

Метапізнавальні процеси, інтелект є важливою передумовою не тільки успішності навчання та професійної праці, а й подолання наслідків постратравматичного стресового розладу (ПТСР) в учасників бойових дій. Так, за даними зарубіжних досліджень (Linley, McNally, Pitman., Shalev, Orr), вираженість ПТСР і рівень інтелекту щільно взаємопов'язані [1]. Водночас низький показник IQ притаманний особам з високим рівнем нейротизму. Звідти якщо особистість має низький нейротизм, вона є більш емоційно стійкою до впливів стресогенних чинників, зокрема воєнної діяльності. Про це свідчить навіть кількість негативних переживань (афектів), про яку повідомляють особи з високим нейротизмом: вона значно більше у невірноважених та емоційно нестабільних людей (Айзенк, Айзенк, 2001) [за 2]. Можна припустити, що процес подолання бойової травми у бійців з низьким рівнем нейротизму не вимагає додаткових когнітивних ресурсів, і навпаки.

Метою дослідження є встановлення характеру взаємозв'язку між рівнем ПТСР у військовослужбовців та поліцейських, які брали участь в операції об'єднаних сил (ООС), та інтелектуальною й метакогнітивною компетентністю бійців.

Гіпотезою є припущення про наявність негативного кореляційного зв'язку між ступенем розвитку метапізнавальних процесів і властивостей особистості та рівнем прояву симптомів ПТСР.

Методики дослідження: опитувальник метакогнітивної включеності в діяльність (Metacognitive Awareness Inventory) (G. Schraw, R. Dennison); Шкала самооцінки метакогнітивної поведінки ЛаКоста; методика діагностики рефлексивності (А. Карпов, В. Пономарьова); Стандартні прогресивні матриці Равена (СПМ Равена); опитувальник травматичного стресу І.Котенєва; Місісіпська шкала ПТСР; опитувальник Big Five в адаптації А. Хромова (5PFQ). В дослідженні взяли участь 86 військовослужбовців НГУ, ЗСУ та поліцейських НПУ. Спочатку було встановлено відсотковий розподіл за рівнем СПМ Равена: високорозвинений інтелект – 16%, нормальний – 52, середній – 32%. Потім вибірку досліджуваних за допомогою медіанного розщеплення було розділено на дві підгрупи. Першу склали особи з «високим нейротизмом та низьким бойовим досвідом» ($n = 35$), другу навпаки, – «низький нейротизм/висока інтенсивність бойового досвіду» ($n = 51$). Дані в табл.1

Таблиця 1

Результати розбіжностей за t-критерія Стьюдента

Шкала	Середнє значення		Показники t-критерію Стьюдента
	Військові /Поліцейські ($n=35$)	Військові /Поліцейські ($n=51$)	
Нейротизм	16,963	9,338	5,334**
Бойвий досвід	13,822	22,646	-5,807**
ПТСР	73,891	56, 245	4,980**

Згідно відсоткового розподілу щодо рівня СПМ Равена у осіб з високорозвиненим інтелектом – найвища рефлексивність, нормального – найвищі показники метакогнітивної поведінки. Результати кореляційного аналізу нейротизму та показників рівня інтелектуальних здібностей та метакогнітивної компетентності у досліджуваних з високим ПТСР дано в табл. 2, 3. Встановлено статистично значущі кореляційні від'ємні зв'язки між показниками нейротизму та метакогнітивною включеністю у діяльність ($p < 0,01$), нейротизму та рівнем рефлексивності ($p < 0,05$), нейротизму та загальним балом тесту Равена ($p < 0,05$).

Таблиця 2

Значення коефіцієнтів кореляції у військовослужбовців та поліцейських з ПТСР

Шкала Нейротизму M ± SD	Показники метакогнітивної компетентності r-Пірсона			
	метакогнітивна включеність	метакогнітивна поведінка	рефлексивність	СПМ Равена
Нейротизм/ 22,4±5,89	-0,297**	-0,166	-0,249*	-0,282*

Тобто в осіб з високим нейротизмом та низьким рівнем травматичного бойового досвіду – від’ємні кореляції за загальними балами метакогнітивної компетентності, СПМ Равена. В групі бійців з низьким нейротизмом кореляцій між інтелектуальними показниками та ПТСР не знайдено (табл.3).

Таблиця 3

Значення коефіцієнтів кореляції r-Пірсона

Шкали інтелекту		ПТСР		
		Показники коефіцієнт кореляції r-Пірсона		
		Вся вибірка (n=86)	Військові / Поліцейські (n=35)	Військові/ Поліцейські (n=51)
СПМ Равена інтелект	високорозвинений	-0,252*	-0,462**	-0,142
	нормальн.	-0,354**	-0,654**	-0,148
	середній	-0,423**	-0,696**	-0,158
Метакогніт. включен.		-0,255*	-0,321*	-0,204*
Рефлексивність		-0,174	-0,217*	-0,013

Отже, отримані дані доводять, що нейротизм, на відміну від метапізнавальних та інтелектуальних процесів є надійним предиктором ПТСР у військовій діяльності. Загалом інтелект має негативний зв’язок з ПТСР, але пов’язані з ним процеси постають в якості фасилітуючого ресурсу важкого бойового досвіду військовослужбовців та поліцейських в умовах ООС. Саме тому подолання посттравматичного стресу вимагає від бійців з негативною емоційністю – високий нейротизм більшого додаткового когнітивного ресурсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Pitman R.K. Lower precombat intelligence is a risk factor for posttraumatic stress disorder/ R.K. Pitman // Journal of Consulting and Clinical Psychology. – 1998. – Vol. 66. – №2. – P. 323–326.
2. McNally R.J. Cognitive abnormalities in post-traumatic stress disorder / R.J. McNally// Trends in Cognitive Sciences. – 2006. – Vol. 10. – № 6. – P. 271–277.